

УРОК ЛЕКСИКОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ:
ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХОДИA LESSON ON UKRAINIAN LEXICOLOGY IN MORDERN SCHOOL:
TRADITIONAL AND INNOVATIVE APPROACHES

У статті аналізується урок лексикології як форма навчання української мови в сучасній школі. Зауважується, що під час опанування лексикології важливо коректно та правильно підходити до розв'язання її питань, залучати нові педагогічні технології, не ігнорувати вже узвичаєне, напрацьоване. Сучасне навчання мови має жваво реагувати на виклики сьогодення.

У контексті лексикології здійснюється аналіз останніх публікацій, присвячених уроку української мови, його плануванню та проведенню. На основі дослідження сучасних підходів до уроку лексикології визначається необхідність значно глибшого вивчення його лінгводидактичних основ.

У пропонуваній розробці акцентується увага на особливостях сучасного уроку лексикології. Правильно спланований і проведений урок лексикології має величезну виховну та навчальну роль, він формує активний і багатий словниковий запас учня, розвиває його громадянську свідомість, пізнавальну і творчу активність, забезпечує етичне й естетичне виховання. Засобами слова формується свідомий громадянин, який володіє українською мовою та з її допомогою розв'язує складні комунікативні завдання соціуму.

До вивчення лексики в сучасній школі застосовується компетентнісний підхід. Лексична компетентність, разом із фонологічною, морфологічною, синтаксичною, визначається як база для комунікативної компетентності, важливої для майбутнього фахівця. Ефективність спілкування прямо залежить від набуття учнями лексичних умінь і навичок, від характеру їхнього словникового запасу.

Сучасний урок лексикології доречно організовувати як такий, у межах якого поєднуються традиційні та інноваційні підходи до вивчення лексики. З-поміж інноваційних виділяються домінуючі – інтерактивні, інформаційно-комунікаційні, есе, а традиційних – слово вчителя, перевірка усних і письмових завдань. Як ефективні інтерактивні визначаються вправи з використанням дидактичних ігор (переважно в середній школі), завдання щодо створення проєктів, написання есе (переважно для старшої школи). Відзначається, що інформаційно-комунікаційний підхід актуальний для роботи з комп'ютерними словниками. Цей вид діяльності застосовується на різних етапах вивчення мови.

Підсумовується, що ефективність сучасного уроку української мови зумовлена скоригованим використанням традиційних та інноваційних підходів у ході вивчення основ лексикології та під час актуалізації лексичних умінь в комунікації.

Ключові слова: урок лексикології, український лексичний запас, лексична компетентність, традиційний підхід до навчання лексикології, інноваційний підхід до навчання

лексикології, лексичні й комунікативні вміння, методи навчання.

The article analyzes the lesson of lexicology as a form of teaching the Ukrainian language in modern school. It is noted that during the mastery of lexicology it is important to correctly approach the solution of its problems, to use new pedagogical technologies, not to ignore the already usual, developed. Modern language teaching must respond briskly to today's challenges.

Analysis of recent publications on the Ukrainian language lesson, its planning and implementation is performed in the context of lexicology. Based on the study of modern approaches to the lesson of lexicology the need for a much deeper study of its linguodidactic foundations is determined.

The proposed article focuses on the features of the modern lesson of lexicology. Properly planned and conducted lexicology lesson has a huge educational and training role, it forms an active and rich vocabulary of the students, develops their civic consciousness, cognitive and creative activity, provides ethical and aesthetic education. By means of a word, a conscious citizen is formed who speaks the Ukrainian language and with its help solves complex communicative tasks of society.

The competence approach is used to study vocabulary in a modern school. Lexical competence, together with phonological, morphological, syntactic, is defined as the basis for communicative competence, important for the future specialist. The effectiveness of communication directly depends on the acquisition of lexical skills by students, on the nature of their vocabulary.

It is appropriate to organize a modern lesson of lexicology as such, within which traditional and innovative approaches to the study of vocabulary are combined. Among the innovative approaches the dominant ones stand out: interactive, informative-communicative, essays, and the traditional ones being the teacher's word, checking of oral and written tasks. Exercises with the use of didactic games (mostly in high school), tasks for creating projects, essay writing (mostly for high school) are defined as effective interactive. It is noted that the information and communication approach is relevant for working with computer dictionaries. This type of activity is used at different stages of language learning.

It is concluded that the effectiveness of the modern Ukrainian language lesson is preconditioned by the adjusted use of traditional and innovative approaches in the study of the basics of lexicology and in the actualization of lexical skills in communication.

Key words: lesson of lexicology, Ukrainian vocabulary, lexical competence, traditional approach to teaching Ukrainian, innovative approach to teaching Ukrainian, lexical and communicative skills, teaching methods.

УДК 373.5.016:811.161.2
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/30-2.14>

Мороз О.А.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри української філології
Маріупольського державного
університету

Постельняк Л.Р.,
студентка II курсу магістратури
факультету філології та масових
комунікацій
Маріупольського державного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Урок – це головна форма, за якою здійснюється навчання в сучасній школі, як у середній, так і вищій. Саме урок дає змогу стисло й результативно вивчити основні аспекти української мови, а також ті, що пов'язані зі словом – основною одиницею лексикології як науки. Під час вивчення лексикології важливо коректно та правильно ставитися до опанування різних її питань, завжди бути в контексті доби й нових педагогічних технологій і не ігнорувати вже узвичаєне, напрацьоване. У методиці лексикології є традиційні методи та прийоми навчання, накопичилося вже чимало нетрадиційних. Лінгводидакти переконані, що ефективно засвоєння лексикології сприяє «усвідомленню взаємозв'язків основних одиниць і рівнів мови: мовних норм, функцій» [8, с. 5]. Гарне знання лексикології є передумовою відповідної мовленнєвої поведінки мовця в різних ситуаціях спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти планування та проведення уроку української мови опрацьовано досить ґрунтовно, зокрема це праці О. Біляєва, Н. Бондаренко, М. Вашуленка, О. Горошкіної, М. Греб, Т. Донченко, С. Карамана, Л. Мацько, І. Олійника, С. Омельчука, М. Пентиліюк, К. Плиско, Ю. Романенко, І. Хом'яка, О. Хорошковської, С. Чавдарова тощо. Над вивченням лексикології в школі працювали М. Вашуленко, І. Хом'як, М. Пентиліюк (теоретичні та практичні засади методики навчання); Н. Сіранчук, І. Хом'як (формування лексичних компетенцій); М. Греб (ефективність науково-методичної системи навчання лексикології); С. Гунько, В. Лавренюк, Ю. Матюгін, Т. Слопенко (інноваційні підходи в лексиці); Л. Мацько, С. Омельчук, Ю. Романенко, О. Семенов (роботи уроків з лексикології) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Урок лексикології української мови сьогодні потребує доповнень, зауважень, уточнень і з погляду загальнодидактичного, і щодо методики проведення. В умовах потужних глобалізаційних процесів змінною є сама лексика, тобто той матеріал, що є вихідним, базовим для уроків лексикології. Потребують зауважень питання поєднання традиційних і нетрадиційних підходів до опанування лексичного матеріалу. З одного боку, сучасний учитель не може відмовитися від традиційного навчання лексикології, а з іншого – повинен використовувати інноваційні, оригінальні форми, які допомагають уникнути одноманітності й шаблонності, сприяють ефективності та креативності [9, с. 44]. Отже, тема статті є актуальною, адже важливо вивчити сучасні аспекти уроку лексикології української мови.

Мета статті – висвітлити особливості сучасного уроку лексикології в школі з погляду реалізації в ході його планування й проведення традиційних та

інноваційних підходів до навчання з акцентом на сучасні теоретичні й практичні рекомендації лінгводидактів.

Виклад основного матеріалу. Урок – це інструмент виховання й розвитку особистості, це стрижень, навколо якого групуються інші форми навчальних занять незалежно від типу школи [6, с. 4]. Уроку лексикології надається вагоме навчальне й виховне значення, бо основна одиниця лексикології – слово – є поліфункціональною, багатовимірною, соціально та національно значущою. Усвідомлення важливості слова самим учителем – початковий етап навчання.

Загальновідомо, що слово – це будівельний матеріал для висловлення, останнє набуває «опредметнення» саме через слово. Хоча за висловленням закріплена комунікативна функція, воно зберігає номінативність завдяки правильно вживаним словам. Ще до школи дитина пізнає світ, пов'язуючи його предмети з відповідними назвами, співвідносячи словесний знак із речами та явищами навколишньої дійсності. У школі продовжується розбудова словникового складу мови, і від того, наскільки цей процес цілеспрямований, належним чином спланований, нормативно та суспільно усвідомлений, залежить ефективність опанування мови загалом. Формування й активізація лексичного запасу учнів сприяє збагаченню інтелектуальних здібностей, вихованню почуття любові до українського слова, до його носіїв, до держави [15, с. 16].

Важливо врахувати й те, що через слово відбувається пізнання саме національного світу, усвідомлення його закономірностей. За кожним словом приховується широке уявлення про предмети та явища, що оточують людину в певному соціумі. Вивчення мови, як переконаний Ф. Бацевич, має здійснюватися в тісному зв'язку зі свідомістю й мисленням людини, культурним і духовним життям етносу [1, с. 34]. А слова якраз і є тими культурно-національними знаками, що відображають у мові все національне, самобутнє. Звідси й вимога до вчителя: для уроків лексикології добирати вишукані українські слова, на їх основі будувати як традиційні, так й інноваційні завдання. На цьому неодноразово наголошували лінгводидакти, наприклад, М. Греб, відзначаючи, що в школах варто більше зважати на безеквівалентну лексику, на фонові слова, етикетні формули, фразеологізми тощо [7, с. 4].

Сучасний урок лексикології поліфункціональний. Найважливіша його особливість, на думку вчених, – виховати свідомого громадянина, патріота України, українця, що усвідомлює цінність і вагу української лексики для майбутнього професійного зростання. Саме українська мова забезпечує становлення світогляду школяра, «інтегрує соціум, із населення гуртує народ і націю» [4, с. 3].

Як навчання української мови має бути громадянським, так й уроки лексикології мають формувати громадянські якості в молодого покоління – для майбутнього України. На допомогу приходить комплексний підхід до навчання, і його забезпечують переважно комунікативно-діяльнісний, українознавчий, стилістичний підходи [20, с. 5]. Отже, на уроці лексикології необхідно створити умови й естетичні – для засвоєння краси українського слова, словникового багатства загалом, і соціальні – для виховання громадянина через багате й гарне українське слово.

Урок лексикології активно впливає на розвиток пізнавальної та творчої активності учнів. Як уже зазначалося, пізнавальний потенціал прихований у слові, адже з його допомогою учні опановують матеріальний світ, сприймаючи його, наприклад, через нові тексти; а згодом і самі продукують тексти, на основі вивчених слів. І тому важлива особливість уроку української мови – його комунікативна спрямованість. Пізнавальні й творчі здібності учнів реалізуються в процесі слововжитку, відповідно до значення слова, специфіки його сполучуваності з іншими словами, згідно з культурними стереотипами. У результаті збагачується лексичний запас, формується комунікативна компетентність.

Сучасне шкільне навчання мови спирається на досягнення комунікативної лінгвістики, відповідно, у контексті уроків лексикології актуальною є комунікативна методика навчання мови. Її засади опрацьовано такими вченими, як Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, М. Пентиліук, Г. Шелехова тощо. Комунікативна методика зорієнтована на навчання учнів спілкування в різних сферах суспільного життя. Оскільки спілкування здійснюється вербальними (мовними) засобами, то це – живий процес мовлення між учасниками комунікації, «спрямований на реалізацію конкретної життєвої настанови» [19, с. 4]. Результат застосування цієї методики: навчати слів так, аби учні наприкінці навчання ефективно комунікували, мали розвинені комунікативні вміння.

Урок лексикології забезпечує етичне й естетичне виховання. Українське слово здатне виховати духовно багату особистість, яка розуміє, що таке добро і зло, отримує гарний настрій на основі українського слова. Мовний матеріал повинен мати естетичну вартість та активно впливати на виховання в учнів відчуття прекрасного, принести естетичне задоволення й викликати позитивні емоції [20, с. 6]. Питома вага в такому матеріалі належить таким словам, які вилучені в 30-х роках ХХ ст. зі словникового складу української мови.

Сучасний урок лексикології як багатоаспектна одиниця формує кілька компетентностей: лексичну, фонетичну, акцентуаційну, граматичну, комунікативну тощо. Очевидно, що базовою є лек-

сична компетентність, що полягає в поетапному засвоєнні основ лексикології [22, с. 3]. Це поняття про слово, його функції, значення слова та його види, групи лексики (пароніми, омоніми, антоніми, синоніми), шари лексики за різними ознаками. Основи української лексики вивчають у 5 та 6 класах загальноосвітньої школи. У цей час важливо поглибити й систематизувати знання, актуалізувати вміння та навички лексичної компетенції, і це відбувається за рахунок уведення певної теоретичної інформації.

Уроки лексикології, як і будь-які інші, поділяють на два типи: аспектні й уроки розвитку зв'язного мовлення [20, с. 13]. На аспектних уроках з лексикології й відбувається засвоєння основ лексикології за допомогою різних вправ. Причому цей тип уроків, за класифікацією М. Пентиліук, належить до уроків засвоєння знань, під час яких формується мовна й мовленнєвознавча компетентності. Незважаючи на те що лексична компетентність прямо пов'язана з основними поняттями лексикології, її формування не обмежується тільки теоретичною інформацією. Хоча так було в шкільній освіті раніше, коли акцент робився на традиційних завданнях типу: знайти в тексті пароніми (омоніми); вписати з поданих слів синоніми (антоніми); знайти в тексті слова-неологізми. Це, так би мовити, пасивна модель навчання. Натомість сучасний урок вимагає застосовувати вивчений лексичний матеріал у процесі спілкування, що передбачає наявність сформованих мовленнєвих лексичних умінь [22, с. 3]. У цьому разі застосовуються активні та інтерактивні моделі навчання. Варто відзначити, що сучасний урок лексикології доречно організувати як такий, що поєднує традиційні вправи та інноваційні. Який характер поєднання зазначених, залежить від етапу навчання, від шкільного віку.

Сучасні лінгводидакти вважають, що в сучасній школі важливе місце належить інтерактивному навчанню, зокрема вправам в ігровій формі або нестандартним урокам (урок-гра, урок-подорож, урок-змагання) (О. Горошкіна, М. Пентиліук, І. Хом'як). Особливо цінна гра як форма навчання, «вона організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує учнів» [6, с. 27]. У контексті вивчення лексикології ігрові технології особливо доречні в 5–6 класах, і саме в цьому віці ігрові форми сприятимуть найкращому засвоєнню лексичного матеріалу, вони «підвищують зацікавленість у навчанні й долають перешкоди, що уповільнюють здатність до комунікації» [11, с. 5]. Наприклад, у 5 класі під час вивчення паронімів доречно використати дидактичну гру «Угадай слова-пароніми» [10, с. 16]. Таку гру доречно проводити в парах: один учень читає пояснення, наприклад: *Який стосується опадання листя; Який стосується назви місяця листопада*. Інший

учень намагається вгадати, яке пояснення відповідає певному пароніму (*листопадний, листопадовий*). Учителю добирає вислови, що містять пароніми (наприклад, із джерела С. Головачук «Словник-довідник з українського літературного слововживання». Київ : Наукова думка, 2004). Також можливі ігри: «Угадай слова-омоніми»; «Угадай багатозначні слова»; «Угадай слова-синоніми» тощо. Подібний різновид ігри активізує пізнавальну діяльність учня, зацікавлює його, робить засвоєння матеріалу значно легшим.

На етапі вивчення нового матеріалу для середньої школи можна застосовувати традиційні методи, наприклад, слово вчителя. Це відбувається в тих випадках, коли є складні моменти, важкі для сприймання з боку учнів. Наприклад, поняття про лексичне значення слова. З одного боку, лексичне значення слова пов'язане зі світом предметів і речей (доречні слайди презентації «слова-предмети»), з іншого – його формулювання зафіксоване в словниках (навести зразки словникових статей). У такому разі, власне, і відбувається зв'язок традиційних і нових підходів до вивчення лексикології: слово вчителя + презентація.

Опрацювання нового матеріалу дослідники пропонують проводити через самостійну роботу на основі текстів із використанням взаємоопитування [21, с. 40]. Наприклад, учитель пропонує учням адаптовані й доступні тексти теоретичного змісту, наприклад: «Синоніми в українській мові»; «Антоніми в українській мові». Одні учні формулюють питання до текстів, інші відповідають (робота в мікрогрупах). У результаті вони поглиблюють свої знання з певної теми.

Варто відзначити, що вчитель повинен ретельно добирати лексичний матеріал, дбаючи про його сучасність, національно-культурну орієнтованість, суспільну значущість. У зв'язку з цим цікавою для школярів буде гра «Подорож країною вишуканих слів» у межах вивчення власне української лексики (6 клас). Учителю готує матеріал – «Словничок вишуканих слів» – на основі однойменного словника Тараса Берези [2]. При цьому викладач визначає пошукові станції: станція «назви людини» (*іграшкар, кашовар*); станція «річ» (*непотріб*); станція «вчинок» (*вибрик*); станція «простір» (*видолинок, поодаль*); станція «час» (*завидна, здавна*); станція «дія» (*завітати, учацати*) тощо. На кожній станції учні зупиняються й конструюють речення зі словами, визначають їх будову. Учителю підсумовує, що таке власне українська лексика, чому деякі слова колись були вилучені з лексику, як утворені власне українські слова тощо. Отже, у нетрадиційних уроках завжди доречне слово вчителя як традиційний етап уроку.

Останнім часом усе більше говорять про так зване креативне навчання, про формування креативної особистості, яка може розв'язувати

складні завдання, успішно діяти в різних ситуаціях, «здійснювати ефектну самопрезентацію» [5, с. 30]. Креативність базується на сформованих комунікативних умінях і виявляється в традиційних видах, наприклад, робота з підручником, повідомлення на певну тему, підготовка реферату. Але здебільшого вона реалізується в пошуково-дослідницькій діяльності молодшої людини. Креативні технології доцільно залучати в старшій школі, де учні готові до пошуку й самореалізації. Види креативної діяльності ґрунтуються на проектуванні (метод проектів), на науково-дослідницькій роботі (участь у написанні наукових робіт у межах МАН). Наприклад, відомий проект «Музей одного слова» можна пропонувати для учнів 11 класу в межах блоку тем «Стильова норма», де вивчають стильові особливості іншомовних слів, стильове забарвлення лексики (книжні, розмовні, оцінні слова), стильові ознаки неологізмів тощо [18, с. 176]. Тут учні зможуть дослідити стилістичний потенціал певної групи слів (книжних чи розмовних), пропонувати при цьому різні контексти, сконструйовані самотужки.

На основі лексичних умінь і навичок ґрунтуються уроки зв'язного мовлення. Результат цих уроків – уміня висловлювати власні думки, усно й письмово. У сучасній школі уроки зв'язного мовлення належать до традиційних: це складання діалогів, власних висловлень. Однак форма їх проведення сьогодні набуває інноваційних рис. Це потрібно для комфортного існування молодшої людини у світі, для наближення видів навчальної діяльності до реалій сучасних [13, с. 17]. Набули поширення такі твори: текст для вебсайту школи, проект статті до Вікіпедії, написання відео привітання тощо. З-поміж нововведень сучасної школи виділяємо й есе. У Методичних рекомендаціях щодо викладання мови та літератури у 2020/2021 навчальному році есе визначається як самостійна творча письмова робота, «ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу» [14, с. 2]. Від звичайного твору есе відрізняє вільна побудова, відсутність шаблонів, можливість для учня написати «щось не те», а саме труднощі часто виникали в учнів під час написання власного висловлення [13, с. 18]. Проте написання такого виду робіт не звільняє учня від доброго володіння словами; учень повинен правильно вживати слова, презентувати синонімічне і фразеологічне багатство української мови.

Сучасний урок лексикології не можна уявити без інформаційно-комунікаційних технологій, особливо в умовах дистанційного навчання. Комп'ютерні технології передбачають використання комп'ютера або іншого гаджета, наявність програмних продуктів – навчальних програм, комп'ютерних підручни-

ків, електронних довідників, словників, енциклопедій тощо [11, с. 4]. З погляду вивчення лексикології особливо виділяємо комп'ютерні словники, адже вони дають повне уявлення про слово. Стараннями Мовно-інформаційного фонду України створені важливі комп'ютерні лексикографічні праці та проекти. Покликання на них є офіційними. Зокрема, це проект «Словники України online», «Словник української мови в 11 томах», «Словник української мови онлайн (у 20 томах, томи 1–10)». Робота зі словниками – це традиційний вид, однак поява комп'ютерних словників значно оновила й водночас полегшила його. Крім того, послугоування словниками важливе на всіх етапах вивчення української мови.

Висновки. Шкільний урок лексикології сьогодні – це важлива ланка у формуванні свідомого громадянина України, який реально оцінює власні можливості, патріотично відданий, досконало володіє державною мовою й поважає мови інших держав. Формування майбутнього громадянина-фахівця відбувається засобом слова, шляхом розбудови лексичного багатства, що його він буде спроможний усіляко вдосконалювати й розвивати в подальшому професійному становленні. Ефективність вивчення лексикології полягає в поєднанні традиційних методів і прийомів навчання з інноваційними, і лише вкупі вони здатні забезпечити якісне засвоєння матеріалу, навчити правильно вживати слова в різних ситуаціях спілкування. У свою чергу, спілкування, заґрунтоване на правильному слововживанні, – запорука сучасної успішної молоді людини.

У подальших дослідженнях не менш важливо ретельно вивчити особливості дистанційного навчання лексикології, специфіку нашарування комп'ютерних технологій на звичаєні форми навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
2. Береза Т. Гарна мова – одним словом : словник вишуканої української мови. Львів : Априорі, 2017. 420 с.
3. Біляєв О. М. Інтегровані уроки рідної мови. *Дивослово*. 2003. № 5. С. 36–40.
4. Бондаренко Н. Виховання громадянськості старшокласників на уроках української мови. *Дивослово*. 2020. № 3. С. 2–6.
5. Горошкіна О., Караман О. Формування креативності майбутніх учителів української мови як лінгводидактична проблема. *Українська мова і література в школах України*. 2014. № 12. С. 29–33.
6. Горошкіна О.М., Попова Л.О. Сучасний урок української мови: від планування до проведення. Харків : Видавнича група «Основа», 2010. 111 с.
7. Греб М. Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 6. С. 3–7.
8. Греб М. Лінгводидактичні засади навчання лексикології і фразеології майбутніх учителів початкової школи в умовах вищого навчального закладу. *Українська мова і література в школах України*. 2015. № 1-2. С. 4–7.
9. Дороз В.Ф., Ларіна Т.Е. Сучасний урок (українська мова та література) : навчально-методичний посібник. Бердянськ, 2005. 84 с.
10. Кузнецова О. Використання паронімів у мовленні. *Дивослово*. 2019. № 6. С. 15–17.
11. Лавренюк В. Інноваційні і традиційні підходи у викладанні лінгвістичних дисциплін. *Дивослово*. 2020. № 2. С. 2–5.
12. Українська мова. 10 клас. Профільний рівень, українська філологія : навчально-методичний посібник / Л. Мацько, О. Семенов, Н. Голуб, Ю. Романенко, О. Мацько, О. Сидоренко. Київ : Дивослово, 2020. 520 с.
13. Мельничук Ю., Акуліна О. Жанр есе в шкільній практиці: класика чи інновація? *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 12. С. 17–19.
14. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури у 2020/2021 році. Додаток до Листа МОН України від 11.08.2020 р. № 1/9-430. *Дивослово*. 2020. № 7–8. С. 2–9.
15. Нагрибельна І. Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*. 2017. № 10. С. 16–17.
16. Омельчук С. Методи і прийоми навчання української мови: сучасний стан проблеми. *Дивослово*. 2013. № 6. С. 19–21.
17. Омельчук С., Романенко Ю. Уроки української мови для 10 класу. Київ : Дивослово, 2019. 264 с.
18. Омельчук С., Романенко Ю. Уроки української мови для 11 класу. Київ : Дивослово, 2020. 286 с.
19. Пентиліук М. Теоретичні засади методики навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. 2013. № 5. С. 2–6.
20. Пентиліук М.І., Окуневич Т.Г. Сучасний урок української мови. Харків : Вид. група «Основа», 2007. 176 с.
21. Рудницька О. Уроки української мови для 6 класу : навчальний посібник. Київ : Дивослово, 2020. 350 с.
22. Хом'як І., Каркіч І. Компетентнісний підхід до навчання лексики в загальноосвітніх навчальних закладах. *Дивослово*. 2019. № 10. С. 2–5.